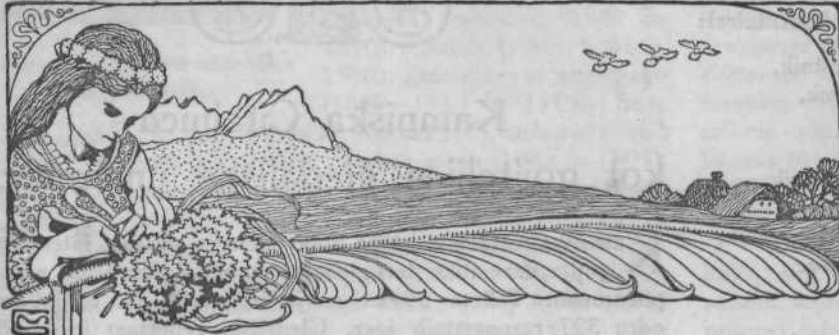

69420

Kamničan

Izšel o priliki proslave 50 letn. obstoja Narodne Čitalnice v Kamniku 7. septembra 1919.

Kamniški Čitalnici ob 50 letnici.

„Jaz čutim danes vseh živih dan.
Moje srce kipi in polje,
moja duša je židane volje
kot bila bi pila kraški teran.“

Oton Župančič.

Vdobi zgodovinskih ljudskih taborov in prekipevajočega domorodnega čustvovanja, ki je prešinjalo vsa slovenska srca, se je porodila idealna misel ustanovitve Narodne Čitalnice v Kamniku. V naših nasilno ponemčenih mestih in trgih se je bahato šopiril oholi tujec kot neomejen gospodar. mrko prezirajoč blaglasni slovenski jezik, mrzeč naše narodne šege in navade. Kruto je zatiral vsakršen nacionalni pokret in kulturni pojav v javnem življenju. Pri tedanjih obupnih razmerah je bilo javno delovanje naših prvoboriteljev silno otežkočeno ter združeno z ogromnimi žrtvami. S kolikim trudom se je morala v našem zasuznenem, duševno otrplem narodu vzbujati narodna zavest! Kolike odporne sile, ponižujočega samozatajevanja je bilo treba, predno se je iz stoletnega sna predramila ljudska duša, koliko krepke volje in neumorne požrtvovalnosti, da je narod samega sebe našel in pričel samostojno misliti ter se učil spoznavati zgodovino svojega teptanega rodu! Z žilavo vztrajnostjo in jekleno odločnostjo je po možnosti odbijal slovenski narod krute udarce svojih zatiralcev, a tilnika ni klonil niti v najhujših trenutkih trpljenja, ni se opajal z malodušnostjo, marveč samozavestno mu je dvigal pogum up na srenejšo bodočnost. Kdo je vlival trpečemu rodu hladilnega olja v skeleče rane tekom prošlega polstoletja, kdo ga

je branil, učil in navduševal za našo staro pravdo? Narodne čitalnice so bila ona domača zatočišča, kjer so naši predniki prejeli duševno hrano, kjer so našli utehe in potrebnega razvedrila. Vso dobo narodnega preporeda so bile čitalnice torišča in zbirališča celokupnega zavednega meščanstva, čuvateljice narodovih svetinj in pospeševalateljice omike. Objednem pa so bile tudi vzgojiteljice naše nadebudne mladine in širiteljice obče kulture med preprostim ljudstvom. Vzlic skromnim početkom se je čitalniški delokrog čim bolj širil in tekom desetletij so postale naše čitalnice najvažnejša izhodišča vseh novog nastalih prosvetnih društev. Neoporečno so čitalnice naše ljudstvo, ki je ukaželjno hrepenelo po izobrazbi in osamosvojitvi, kulturno visoko dvignile. S svetim ognjem navdušenja in z globoko hvaležnostjo proslavljamo ob 50 letnici nesebično in vzgledno delovanje onih tihih kulturnih preporediteljev, ki so pripravljali naš narod na veliki dan vstajenja. Po njihovi zaslugi je nam potomcem končno zasijala zlata zvezda svobode, venčana z ujedinjenjem troimenega jugoslovankega naroda. A Tebi, Čitalnica, ob polstoletnem jubileju iz srca vsklikam v pozdrav: „Ostani i poslej središče in žarišče ljudske prosvete in trajnega napredka!“ Vsi, ki se zbiramo pod starim društvenim praporom, pa ostanimo neomahljivi narodni borci!

Rud. Binter.

Ivêri iz najstarejše čitalniške kronike.

Preporod kamniškega meščanstva v narodnem oziru se je pričel v letu 1866. Dotistihmal je bil „Leseverein“ edino društveno in družabno zbirališče mestnega razumništva, obstoječega iz uradnikov, trgovcev in nekterih meščanov. Društvo je svojim članom pogosto prirejalo zabavne večere s petjem, glasbo in z gledališkimi igrkami. V društvu je prevladovala

nemščina, slovenski jezik je bil potisnen v ozadje. Narodna zavest mestnega prebivalstva se je začela probujati še-le s priselitvijo odvetnika dr. Valentina Prevca v Kamnik. V njegovo pisarno je vstopil 3. avg. 1866 odlični slovenski pesnik Simon Jenko, kot koncipijent. Oba prožeta z ognjem narodnega navdušenja sta v družbi z odločnim rodoljubom, poštarjem Janezom Debevcom pridobila še več uglednih meščanov in uradnikov za idealno misel osnovanja Narodne Čitalnice v Kamniku. Ti vneti rodoljubi so se opo-

gumili dvigniti meščanstvo iz duševnega mrtvila. V nekaj mesecih se je sestal pripravljalni odbor, čigar nadaljno smotreno delovanje je vsled izstopa večine članov iz razpadajočega Leseverein-a zagotovilo snujoči se čitalnici trden temelj za obstanek. Na prvi poziv je pristopilo novemu društvu 50 zavednih članov, katero se je že v prvem društvenem letu vsled pristopa 22 vnanjih podpornikov in več meščanov podvojilo. Deželna vlada v Ljubljani je z odlokom 18. sušca 1868 št. 1353 potrdila društvena pravila ter dovolila ustanovitev Narodne Čitalnice v Kamniku. — Po skoro dveletnih predpripravah se je vršil ob navzočnosti 20 društvenikov dne 21. junija 1868 ob 3. pop. ustanovni občni zbor na vrtu g. Jerneja Grašek-a pod zgodovinsko hruško. — Na omejenem občnem zboru odosno pri prvi odborovi seji dne 24. junija 1868 se je prvi čitalniški odbor sledeče konstituiral:

Predsednik: Janez Debevec, poštar in posestnik,
 podpredsednik: Dr. Valentin Prevec, odvetnik,
 tajnik: Simon Jenko, odv. koncipijent,
 blagajnik: Andrej Goli, davčni uradnik,
 knjižničar: Gregor Slabajna, posestnik in obrtnik,
 odborniki: Janez Fink, dekan kamniški,
 Aleksander Gasperotti, vpok. nadporočnik,
 Jernej Grašek, posestnik in trgovec,
 Janez Klander, posestnik.

Od navedenih je bilo samo g. Jerneju Grašek-u dano učakati 50 letni jubilej Narodne čitalnice v častitljivi starosti 80 let in povsem svežemu na duhu. Dobrodušnemu in vrlemu starčku-ustanovniku naše najiskrenejše čestitke! Vsi drugi so predčasno legli v grob. Slava njihovemu spominu! — Dne 13. julija 1868 je čit. predsednik Jan. Debevec po okrožnici obvestil člane, da je v Budnarčini hiši „pri Kreuzbergu“ (lastnica ga. Marija Igljč) „društveno stanovanje najeto in da so tam dosedaj naročeni časniki za branje razpoloženi. Prejšnji časniki se bodo, ko nov list pride, društvenikom, ki bi to želeli, na dom pošiljali.“ Narodna Čitalnica je imela zatem nekaj let društvene prostore v Krištofovi hiši in Grašekovi hiši na Šutni v najemu, dokler se ni leta 1873 stalno preselila v sedanji „Društveni dom“ (preje Rodetovo vulgo Zalarjevo hišo št. 69 v mestu), kojega lastnica je postala l. 1908. —

V prvem društvenem letu je bila Čitalnica naročena na Slov. Narod, Novice, Primorca, Danico, Triglav, Laibacher Zeitung, Zukunft, Politik, Figaro in Ueber Land und Meer. Na dom je prejemal Simon Jenko le slednje navedena dva lista. — Prva društvena veselica z nastopom čitalniških pevcev in z godbo se je vršila v krčmi „pri Kreuzbergu“ dne 17. avg. 1868. in nato 3. okt. 1868 v društvenih prostorih tudi s sodelovanjem čitalniškega pevskega zbora. Slednji je isto leto štel sledečih 12 pevcev: Jože Filec (pevovodja), Andrej Gerčar, Boštjan Matičič, Gregor Slabajna, Matej Penko, Anton Stadler, Jože Jeglič, Juri Adlešič, Janez Potočnik, Franc Rodé in Matija Ozbič. — Med pevovodji se poznejša leta blesti ime za Kamnik prezaslužnega, dné 19. avgusta 1889 umrlega župana in dolgoletnega predsednika Nar. Čitalnice, dr. Maksa Samca. Leta 1882. se je iz čitalniškega pevskega zbora osnovalo samostojno pevsko društvo „Lira“, katero kot najstarejše pevsko društvo v Sloveniji še danes uspešno deluje.

Leta 1869 je Čitalnica pričela z gledališkimi predstavami. Kot prva se je 4. aprila 1869 uprizorila veseloigra „Domači prepir“. Njej so sledile še isto leto veseloigre: Ravni pot, najboljši pot, Bob iz Kranja in Oproščeni jetnik. Dramatična umetnost se je naslednja leta zelo marljivo gojila. Letno se je uprizorilo do 12 iger. —

Na občnem zboru dné 26. decembra 1869 so bili v priznanje velikih zaslug za slovenski narod in društvo izvo-

ljeni častnim članom Narodne čitalnice: biskup djakovski dr. Juraj Strossmayer, predsednik Slov. Matice dr. Etbin H. Costa, dr. Janez Bleiweis-Trsteniški in meseca julija 1869 zaeno s Simonom Jenkom v Kranj se preselivši bivši predsednik in ustanovnik Kamniške Čitalnice dr. Valentin Prevec. Omenjenim štirim se je dné 7. januarja 1872 pridružil še za društvo zaslužni mecen Andrej Gyürki. — 27. julija 1873 je bila slovesno blagoslovljena društvena zastava ob navzočnosti domačih in številnih vnanjih društev. Prapor in krasno vezen trak so Čitalnici darovali kamniški rodoljubi in rodoljubkinje. —

Mestibor Trebanjev.

Kamniška Čitalnica kot gojiteljica gledališke umetnosti.

Kamniška Čitalnica je vso dobo njenega obstoja intenzivno gojila dramatikoter gledališkim igran posvečala največ pozornosti. Tekom 50 let se je uprizorilo na čitalniškem odru 327 raznovrstnih iger. Gledališki repertoar je določal na predlog dramatičnega odseka društveni odbor. Igralno osobje je uživalo vse pravice rednih članov. Čitalniški oder je vzgojil lepo število nadarjenih ter izbornih igralcev in igralk, ki bi bili tudi večjim provincijalnim odrom v ponos. Gledališke igre so bile skrbno pripravljene, poedine vloge temeljito naštudirane ter so občinstvu nudile dovolj užitka. Vendar je nepraktična ureditev odra včasih v sceničnem oziru zasenčila efekt najlepših prizorov. Tudi so se morali poedini režiserji glede opreme odra in potrebnih rekvizit čestokrat boriti s težkočami, kar jih pa nikakor ni oviralo v vestnem izpolnjevanju prevzetih dolžnosti. Neprecenljive vrednosti za dostojne uprizoritve je bila obsirna gledališka garderoba, s kakršno razpolaga le malo podeželskih odrov. Nehvaležni posel garderoberja opravlja že štiri desetletja zaslužni režiser g. Jos. Stele s priznano skrbnostjo in vnemo. Pod njegovim večšim vodstvom se je garderoba z marljivim zbiranjem in nabavljanjem zelo pomnožila. —

Kot zaslužni in vstrajni režiserji so v 50 letni dobi vodili gledališke igre gg. Josip Filec, Gregor Slabajna, Gustav Kronovič, Fran Zan, Ivan Pujman, Joško Stele, Hinko Rebolj in Rudolf Binter. Imenovani so tudi nastopali v raznih vlogah kot igralci. Spomina vredno je, da poteče 16. nov. t. l. 40 let izza prvega nastopa g. Jos. Steleta v vlogi Stefano-ta v drami „Trnje in lovor“ na čitalniškem odru. — Visoko stopnjo popolnosti so dosegle dramske predstave pod spretno in večšo režijo gg. Jos. Steleta, H. Rebolja in Rud. Binterja. Razveseljivo je dejstvo, da se je v zadnjem desetletju po možnosti tudi upošteval moderni gledališki repertoar, katerega je igralno osobje v enaki meri obvladalo. V poslednji dobi se je uprizorilo precejšnje število efektnih veseloiger, dram in žaloiger iz novejše slovenske kakor i tuje dramske literature. V zadregi sem, kateremu izmed številnih čitalniških diletantov in diletantinj bi prisodil prvenstvo, ker jih je mnogo doseglo naravnost krasne uspehe. Brezprimerna vztrajnost in ljubezen do gledališkega odra pa je dčila starosto vseh igralcev, g. Gregorja Slabajno. V visoki starosti 69 let je dne 8. novembra 1903 v žaloigri „Mlinar in njegovi hči“ v vlogi „duhovnika“ vzel slovo od čitalniškega odra. V znak priznanja in nevenljivih zaslug za društvo je bil na občnem zboru dné 6. jan. 1903 izvoljen čitalniškim častnim članom. Preminul je 19. sept. 1905, star 71 let. Ž njim je izgubila čitalnica svojega najizrazitejšega in najbolj priljubljenega interpreta ko-

Soustanovnik in bivši odbornik
Jernej Grašek.

in teta (1887), Na Osojah (1887, 1908 in 1919), Deborah (1887 in 1907), Županov sin (1888), Čevljar baron (1889 in 1904), Materin blagoslov (1889, 1891 in 1903), Pojdim na Dunaj! (1890 in 1900), Stari Ilija (1892 in 1905), Strehar-grof (1897), Revček Andrejček (1900), Dve tašči (1900), Kinematograf ali Martin Smola (1900), Marijana (1900, 1904 in 1910), V Ljubljano jo dajmo! (1901 in 1912), Divji lovec (1905 in 1910), Deseti brat (1906), Kmet milijonar (1906), Prvi (1907), Na letovišču (1907), Krivoprisežnik (1908), Brat Martin (1908), Veronika Deseniška (1909), Rokovnjači (1909 in 1914), Mati (1910), Simona (1910), Domen (1911),

mičnih vlog. Časten bodi spomin uzornemu in požrtvovalnemu narodnemu delavcu!

V naslednjem podajam pregled večdejanskih iger, uprizorjenih v razdobju 50 let; z navedbo letnice premijere odnosno reprize: Županova Micika (1870 in 1912), Mlinar in njegova hči (1872, 1885, 1893, 1902 in 1903), Trnje in lovor (1879, 1890 in 1896), Dobro jutro (1880 in 1906), Požigalčeva hči (1880, 1889 in 1904), Lumpacij vagabund (1882 in 1890), Cvrček (1883, 1885 in 1902), Zmešnjava na zmešnjavo (1886, 1910 in 1919), Stric

Revizor (1911), Jakob Ruda (1912), Kovarstvo in ljubezen (1912), Sin (1912), Pohujšanje v dolini šentflorjanski (1913), Težke ribe (1913), Lowoodska sirota (1913), Legionarji (1914) in Testament (1918).

Tesno odmerjeni prostor „Kamničana“, žal, ne dopušča, da bi imenoma navedel vse igralno osobje, ki je sodelovalo pri različnih predstavah. Odprta knjiga gledališke kronike glasno priča o njihovem nesebičnem in rodoljubnem delu ter o visokem pojmovanju narodne dolžnosti napram prvemu kulturnemu društvu v vsem kamniškem okraju. Plemenitim in požrtvovalnim sotrudnikom iskrena hvala in toplo priznanje za njihovo vzvišeno delovanje v procvit najstarejšega društva v mestu! Naj bi našli obilo navdušenih posnemalcev!

Čitalniški oder je bil prenovljen v letu 1908. Slikanje kulis, sofit in zagrinjala je oskrbel bivši mnogoletni odbornik, sedanji najstarejši igralec g. Makso Koželj. Obilih zaslug za opremo odra, napravo raznovrstnih dekoracij pa so si pridobili poleg velikodušnega častnega člana g. Jos. Niko Sadnikarja še gospodje Jože Gerčar ml., Stanko Cuderman ter Albin Justin.

Najstarejši podporni član
Josip Adamič.

Rudolf Binter.

Kamniški Salonski orkester.

Leta 1899. je ustanovil naš dični skladatelj Viktor Parma, kateri je služboval v Kamniku kot okrajni višji komisar, v zvezi z nekaterimi ljubitelji glasbe kamniški Salonski orkester. Prvi javni koncert je priredil orkester dne 19. avgusta 1899. ob obilni udeležbi zbranega občinstva. Po odhodu dirigenta Parme je bil Jos. Nikolaj Sadnikar agilni načelnik orkestra, ki je pod okriljem Narodne Čitalnice prirejal vrlo uspele koncerte s prvovrstnimi vspremi. — Leta 1912 se je proglasil Salonski orkester kot glasbeni odsek Čitalnice s svojim poslovníkom in odborom. Iz lastnih sredstev si je nabavil nov klavir, harmonij, veliki in mali boben, pavki, bas in druga potrebna godala ter obsežen glasben arhiv.

Prvi kapelnik je bil ustanovitelj orkestra Viktor Parma. Njemu so sledili ing. Ivan Špalek, Anton Vaniček, zaeno tudi kapelnik tačas obstoječe dobre mestne godbe, Josip Novotny, skladatelj Emil Adamič, gospa Eda Močnik - Grobelnikova in Fran Kratnar, pod čigar vodstvom se orkester še danes pridno vežba in pogostoma nastopa. Vsi člani orkestra sodelujejo brezplačno, a koncertni dohodki se porabljajo za nabavo novih muzikalij, v podporo Čitalnice in v dobrodelne namene. Slika orkestrašev iz leta 1903 nam predočuje izvršujoče člane pod vodstvom kapelnika Vanička. Tačas je orkester izredno plodovito deloval ter dne 11. avgusta 1903 slovesno obhajal spomin na svojo 50. vajo v omenjenem letu. V dolgoletnem vstrajnem načelniku g. Sadnikarju pa je imel

× Načelnik Sal. orkestra J. N. Sadnikar in njegova soproga pri njenem prvem koncertnem nastopu kot deklè zaeno z gđ. Jančičevo. Na desno od Sadnikarja sedanji dirigent Fr. Kratnar.

orkester svojega požrtvovalnega zaščitnika in idealno delavnega voditelja. Koncertne prireditve kamniškega Salonskega orkestra so že v dobi Parmovega dirigentstva dosegle visoko stopnjo umetnosti ter so tudi pozneje širom Slovenije vživale najboljši sloves. Letos praznuje orkester s proslavo 50 letnice Narodne Čitalnice tudi svojo dvajsetletnico. Naj bi naš odlični orkester še nadalje gojil lepo glasbo v prospeh zanimanja za to umetnost sebi v čast, drugim v izpodbudo, veselje in zabavo.

Radojca.

Ljudska knjižnica Narodne Čitalnice.

Čitalniške knjižnice so se v prvih desetletjih društvenega obstoja posluževali večinoma le člani. Vsled soglasnega odborovega sklepa se je čitalniška knjižnica dné 1. sept. 1906 preosnovala v ljudsko z namenom, da širi prosveto med najširše sloje našega naroda. Za uzorno ureditev ljudske knjižnice sta se mnogo trudila marljivi kamniški rojak prof. Josip Breznik ter dolgoletni knjižničar Josip Janežič. Z vsakoletnim nabavljanjem novo izišlih knjig se je knjižnica znatno obogatila in povečala. Tudi so ji v teku let razni dobrotniki in prijatelji naklonili lepo število redkih knjig, med njimi zlasti prof. Vinko Levičnik in Alojzij Benkovič. S hvaležnostjo se na tem mestu spominjam tudi odbora Meščanske korporacije, ki je z vsakoletnimi podporami prispeval za vezavo knjig, uvažujoč vzvišeno prosvetno delo javne knjižnice. Danes šteje ljudska knjižnica blizu 1000 ponajveč slovenskih knjig razne vsebine. V tekočem letu pa je dne 15. junija umrl prof. Robert Koprinski v svoji oporoki velikodušno volil Narodni Čitalnici vso svojo dragoceno hrvaško knjižnico, broječo nad 500 leposlovnih in znanstvenih knjig z besedami: „Osjećam pako potrebu, da se Kamniku odužim za one užitke u njegovoj prekrasnoj prirodi, što mi ih je pružao kroz toliko godina, a ja ih tako obilato za umirenje svojih živaca i svojeg duha upotrebljavao.“ Nesmrten spomin odličnemu znanstveniku in iskrenemu oboževaltu slovenskega naroda! — Ljudska redno posluje ob nedeljah dopoldne, a je po potrebi i med tednom čitanja željnemu občinstvu na razpolago. Tudi v težkih vojnih letih ni prekinila svojega poslovanja, marveč stalno vzdrževala tesne vezi z narodom. — Končno mi je še omeniti, da je Narodna čitalnica vsa leta članica Slovenske in Hrvatske Matice in Mohorjeve družbe ter naročnica malone vseh slovenskih leposlovnih in znanstvenih revij.

Rud. Binter.

Važnejši društveni pojavi iz novejšje dobe.

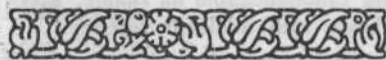
Narodna Čitalnica je prirejala tekom svojega 50 letnega obstoja svojim članom najraznovrstnejše veselice in zabave v obliki gledaliških predstav, koncertov, ljudskih predavanj, maskarad in plesov. Najtesnejše je bila spojena s pevskim društvom „Lira“ in Salonskim orkestrom, katera sta neštetokrat sodelovala pri čitalniških veselicah. Enako je skrbela Čitalnica za zabavo v prosti naravi ter je na društvenih izletih v bližnjo okolico (Tunjice, Stahovica, Mengeš, Paloviče in Stranje) pod milim nebom vprizarjala krajše gledališke igre, upoštevajoč njihov vzgojevalni pomen za probujo narodne zavesti med preprostim ljudstvom. Udeleževala se je vseh večjih kulturnih prireditev bratskih društev bodisi korporativno ali po odposlanstvih, ponajveč z društvenim praporom. Z gostoljubnostjo je sprejemala pod svoj krov vnanja društva, ki so posetila naše mesto. Večkratnih gostovanj članov slovenske drame in opere se je Čitalnica vedno radovala. Tugovala je z narodom ob težkih izgubah zaslužnih velemož ter jim izkazovala poslednjo čast z udeležbo pri njihovem pogrebu, veselila se ob raznih narodnih manifestacijah in slavnostih. Vedno je pa tudi stremila za tem, da podaja svojim članom čim več duševne hrane in razvedrila.

Na sijajen način je Kamniška čitalnica dne 23. julija 1893. praznovala svojo 25 letnico. Slavnosti so poleg domačih društev prisostvovali zastavo odposlanci Ljubljanskega Sokola, pevskega društva Slavec, ljubljanske in kranjske Čitalnice. Gospodične Barbika Medvedova, Rozika Krečova in Tončka Polakova so po pozdravu čit. predsednika Jos. Močnika okrasile zastave vnanjih društev z venci iz planinskih cvetk. Čitalniški zastavi pa je v spomin na 25 letnico s prisrčnim nagovorom pripela krasno vezen trak gdč. B. Medvedova. S koncertom pevskega društva „Lira“ in vojaške godbe 17. pešpolka se je zaključilo lepo slavlje ob velikanski udeležbi domačega občinstva in tujih gostov. — Dne 3. sept. 1893 se je dostojno proslavila 25 letnica dramatičnega delovanja staroste čitalniških diletantov Gregorja Slabajne z gledališko predstavo in s pevskimi točkami „Lira“. — 7. oktobra 1894 se je vršila društvena veselica na korist Narodnemu domu v Ljubljani s pevsko-glasbenim vsopredom, z igro in živo sliko. — 2. febr. 1896 je priredila Čitalnica skupno z „Liro“ krasno uspelo slovesnost v spomin Valentina Vodnika. — 19. aprila 1896 je bila velika veselica v prid Ciril-Methodove družbe z deklamacijo, s petjem „Lira“, z igro in okusno aranžiranimi živimi slikami „Pesmi o zvonu“. — 6. sept. 1896 so se na slavnosten način otvorili prenovljeni društveni prostori. — Leta 1900 je uprizoril pokojni režiser Hinko Rebolj veseloigro „Dve tačči“ v korist Prešernovemu spomeniku, a reprizo „Revčka Andrejčka“ v prid Ciril-Methodovi družbi. — 15. febr. 1903 se je vršila sijajna maskarada pod imenom „Kamniško letovišče po zimi“. — 15. marca 1903 je priredila Čitalnica častni večer svojim trem novo izvoljenim častnim članom Jos. Močniku, Jos. Sadnikarju in Gregorju Slabajni s sodelovanjem Sal. orkestra in „Lira“ ter s slavnostnim govorom predsednika dr. Al. Krauta. Zaeno se je proslavil isti večer 35 letni obstoj društva z govorom društvenega tajnika Rud. Binterja in s prednašanjem prologa „Rojakom“ izpod peresa plodovitega pisatelja Jankota Lebana. — 17. jan. 1904 je priredil Emil Adamič umetniški koncert s sodelovanjem mešanega zbora, pianista Jos. Prochazke, prof. Glasbene Matice in vijolinista ing. Ivana Špaleka. — 2. febr. 1904 je bila sijajna maskarada „V planinskem rajju“. Ob tej priliki je izšel v tiskarni A. Slatnarja šaljivi list „Planinski škratelj“. — 6. febr. 1906 se je vršil kostumen ples „V rokovnjaškem taboru“. — 6. jan. 1907 se je priredil Gregorčičev večer z govorom stud. phil. Jos. Breznika. Sodeloval je moški zbor „Lira“ in Sa-

lonski orkester. Kot solista sta nastopila R. Mlejnik (tenor) in gdč. M. Kratnar (sopran), deklamirala je gdč. Jos. Tominčeva. — 12. marca 1910 je umrl pesnik Anton Medved, kamniški rojak. Njegovega pogreba dne 15. marca se je udeležila Čitalnica korporativno z zastavo. Nagrobnico je pela „Lira“. — 17. avgusta 1910 je proslavila Narodna Čitalnica spomin pesnika-rojaka s slavnostnim večerom. O pesniku je govoril njegov ožji prijatelj in pisatelj Fran Finžgar. Za to priliko je uglasbil Emil Adamič žalobno koračnico, ki sta jo prednašali na klavirju gospa Štef. Sadnikarjeva in gdčna Milka Novakova. Deklamirale so Medvedove pesmi gdčne Jos. Tominčeva, Vera Krautova in Marica Sicherl. Živo sliko „Slava pesniku!“ je mojsterski priredil Jos. Sadnikar. — 10. junija 1912 je umrl v Ljubljani slavni pesnik Anton Aškerc, čigar pogreba se je udeležila Čitalnica z zastavo. — Leta 1913. se je udeležila po deputaciji z društveno zastavo 50letnice Čitalnice v Kranju. — Leta 1918 je proslavila v zvezi z „Liro“ in Sokolom ujedinjenje jugoslovanskega naroda z govorom dr. R. Karbe, staroste kamniškega Sokola. — 20. julija 1919 o priliki izleta pevskega društva „Ljubljanski Zvon“ v Kamnik je govoril ob gomili pesnika A. Medveda čitalniški predsednik Rud. Binter. — Pod okriljem Čitalnice je priredil kamniški Salonski orkester več dobrodelnih koncertov v korist pogorelcem in v vojni oslepelim rojakom. Običajni Silvestrovi in Miklavževi večeri tudi niso izostali. — Od l. 1908 počenši do izbruha svetovne vojne so se vršile vsako leto velike veselice v prid Društvenega doma, za katerih prirejanje imajo kot načelnice paviljonov dokaj zaslug gospé Ana Krautova, Ana Karbova in Štefanija Sadnikarjeva. Po inicijativi gospe Krautove in ob sodelovanju gdč. Nuške Novakove glede nabiranja prostovoljnih darov se je l. 1914 v vse društvene prostore vpeljala še električna razsvetljava. Trdno sem uverjen, da se bo Narodna čitalnica v svobodni domovini še uspešnejše razvijala in procvitala. Volilo velikega Palackega „izobrazba — delo — prosveta!“ naj ji bo i poslej zvezda-vodnica!

Saša Velimir.

Častni člani Narodne Čitalnice.

Biskup Josip Juraj Strossmayer, dr. Janez Bleiweis, dr. Etbin Costa, dr. Valentin Prevec, Ivan Murnik, Andrej Gyürki, Andrej baron Winkler, Emilija baronica Winkler (kumica društvenega praporja), Gregor Slabajna, Josip Močnik in Jos. Nik. Sadnikar.

Predsedniki Kamniške čitalnice od l. 1868-1919.

Leta 1868—1870 in 1872: Janez Debevec († 24. 2. 1885), 1871, 1874, 1875: Janez Murnik († 26. 1. 1901), 1873, 1881—1886: dr. Makso Samec († 19. 8. 1889), 1887: Ivan Ivan Ferlinc († 6. 3. 1899), 1888: Martin Novak, 1890—1901 in 1907—1908: Josip Močnik († 11. 12. 1913), 1902—1906, 1909—1912: dr. Alojzij Kraut, 1913: Anton Križman, 1914 in 1915: Janko Koschier, 1916—1919: Rudolf Binter. Za leta 1876—1880 in 1889 ni podatkov v društvenem arhivu. —

Podpredsedniki: Dr. Valentin Prevec, Jože Pfeifer, Anton Janežič, Franjo Vrančič, Gregor Slabajna, Ludovik Gradišnik, Franjo Hajek, dr. Karel Schmidinger, Julij Polec, Jože Močnik, Janez Debevec, Martin Novak, dr. Julij Dereani, Ivan Žargi, Ignacij Tramté, Jože Adamič, Jože Fajdiga, Franc Flerin, Emil Orožen, dr. Alojzij Kraut, Anton Križman, Fran Kratnar, Josip Janša, Viktor pl. Andrioli, Anton Vedlin.

Tajniki: Simon Jenko, Valentin Treven, Franjo Vrančič, Gregor Slabajna, Ivan Pujman, Valentin Burnik, Ljudevit Stjasny, Jože Barlé, Alojzij Benkovič, Makso Debevec, Alojzij Bizjak, Štefan Praznik, Josip Stelé, Hinko Rebolj, Avgust Jensko, Rudolf Binter, Hinko Sax, Fran Jereb, Emil Adamič, Makso Koželj, Ivan Rojko, Tomo Homar, Rajko Kamenšek in Stane Vedlin.

Blagajniki: Andrej Golli, Janez Murnik, Anton Janežič, Jože Orel, Ivan Stelé, Jernej Cenčič, Jože Fajdiga, Alojzij Podboj, Janko Grašek, Anton Pintar, Anton Vedlin, Janez Hudobilnik in Fran Levičnik.

Knjižničarji: Gregor Slabajna, Fran Hajek, Makso Veršec, Valentin Burnik, Arigler Anton, Anton Pintar, Ludovik Stjasny, Jože Stelé, Ivan Grčar, Blaž Logar, Rudolf Binter, Josip Šmuc, Ivan Šebat, Rafko Permé, Jože Janežič, Franc Levičnik in Jože Grčar ml.

Odbor Narodne Čitalnice v letu 1919.

Predsednik: Rudolf Binter, podpredsednik: Anton Vedlin, tajnik: Stane Vedlin, blagajnik: Fran Levičnik, knjižničar: Jože Grčar ml., odborniki: Alojzij Bizjak, Rudolf Delhumia, Fran Stare, Ivan Hudobilnik, namestnika: Franc Fajdiga, Anton Cerar.

Upravni odbor „Društvenega doma“ za leto 1919.

Predsednik: Rudolf Binter, podpredsednik: dr. Alojzij Kraut, kot zastopnik „Sokola“, tajnik: Fran Kratnar, kot zastopnik „Lira“, tajnikov nam.: Fran Fajdiga, kot zastopnik „Lira“, blagajnik: Anton Vedlin, kot zastopnik „Čitalnice“, blag. nam.: Fran Staré, kot zastopnik „Sokola“, gospodar: Franc Levičnik, kot zastopnik „Čitalnice“.

KAMNIK

Razvitje čitalniške zastave.

Naši Čitalnici so napravili razni rodoljubi lepo belo, svilen zastavo, na kateri je vezenje izvršila pokojna gospa Marija Cerar-jeva po domače Boltovka.

Lep svilen modro-rudeč trak so ji pa podarile kamniške gospodične.

Zastava se je razvila dne 27. julija 1873 na vrtu g. Jerneja Grašek-a.

Kot trinajstleten dečko sem vse to gledal s plota Šinkovčevega vrta.

Videl sem več gospodičen kamniških, med temi Netko Podrekarjevo, Marijo Rode-tovo in Franjo Hafner-jevo, vse v belih oblekah.

Trak je privezala prvoimenovana z lepim primernim nagovorom in med drugim je rekla: „Zastava, da nam ostanesh zvesta, kakor mi ostanemo Tebi zvesti.“

Slavnosti so se udeležili tudi gospodje duhovniki in frančiškani.

Priobčil Jože Stelè.

Deborah. Pri prvi predstavi igre „Deborah“ leta 1887 so šli preko odra ženin in nevesta z obilico svatov v bogatih, pestrih narodnih oblekah, kakoršnih sedaj ni več dobiti. Ker se preje ni pri nobeni, če tudi kmečki igri, kaj takega videlo, je občinstvo z burnim ploskom in klicanjem zahtevalo, da so šli svatje trikrat zapored preko odra. To-liko moč je že takrat imela naša lepa narodna noša. Lepe mladenke in brhki fantje so bili res vsega občudovanja vredni, ko si jih gledal v slikoviti narodni noši. Ta dan nam je še danes pred očmi. V tej igri, katera se je morala na občno zahtevanje ponoviti (kar se prej še ni nikdar zgodilo), sta se s svojim temperamentnim nastopom odlikovala zdaj že pokojna France Jašovec, čevljarski mojster, kot „zdravnik“ in Micka Stele-tova kot „Stara Liza“, ki ju je občinstvo navdušeno aklamiralo in pozdravljalo. Zadnja je bila v zelo stari noši popolnoma spremenjena, da jo še nekteri soigralci niso spoznali.

Priobčil Jože Stelè.

Kamniška starina.

Vrč iz kositarja, v obliki zaklete deklice Veronike — iz bajke o Malem gradu; nahaja se upodobljena tudi v Kamniškem mestnem grbu. — Take vrče so svoj čas rabili pri umivanju rok. Imenovali so jih „akvamanih“. Mogoče so pa točili pri nas iz tega vrča — brinovec.

Na vrču, kateri je iz l. 1701, je napisanih šest kamniških županov. Kot prvi je zapisan župan Miha Pi-bernik, županoval je l. 1720; drugi je Žiga Stor, županoval je l. 1722. Za tem sta županovala: Konrad Skrpin (1727) in Janez Mesec, katera pa nista uvrščena. Napisan je zopet župan Nikolaj Reich, ta je bil dvakrat županom izvoljen in sicer l. 1731 in 1740. Leta 1737 je županoval v Kamniku Jurij Vilkinic, katerega ni najti na vrču. Pač pa je zapisan župan Jurij Vodlav, kateri je tudi dvakrat županoval v Kamniku. Za Vodlavom so sledili župani: Anton Irlj l. 1745; Janez Volk l. 1751; Fr. Götzl l. 1758; Jožef Grauer 1760; zopet A. Irlj l. 1763 in za tem Julij Repe l. 1766, kateri je na vrču zapisan. Za tem je bil župan Franc Rudolf pl. Wolkensberg l. 1774; potem Nikolaj Travner l. 1780. Poslednji župan, kateri je na vrču označen, je Andrej Kos 1781. Pod tem županom izginil je najbrže vrč iz Kamnika ali po dedščini ali prodaji ali kot dar. Sedaj našel se je l. 1914. na Nemškem v Koloniji, koder je bil na aukciji (razprodaji starin) prodan in se vrnil v svoj kraj. Vrč nahaja se sedaj v Sadnikarjevi zbirki starin v Kamniku. Na veselicnem prostoru točil se bode dne 7. t. m. iz tega zgodovinskega vrča „nektar“, domače zdravilo iz planinskih jagod in zelišč.

Sadnikar.

Društveni dom.

„Novice“ 1869 o naši Čitalnici.

„... Al pustimo „Tagblattovce“ in povejmo raji, da narodna zavest se v naši okolici zmiraj širi, in da tudi naša čitalnica, narodno središče, napreduje. Še ni leto in dan, kar se je ta naš narodni dom po dolgem prizadevanji za domačo reč vnetih mož v življenje spravil in iz majhne množice prvih 45 udov narastlo se jih je dosle že nad 90. Novo stanovanje je pripravno in prostorno tako, da se zdaj prav lahko gibati moremo. Domoljubni gosp. H., posestnik in krčmar, ga je čitalnici za eno leto brez vse plače pre-pustil. Bodi mu zato očitna zahvala! — V nedeljo 25. aprila je bila zopet veselica s petjem, gledališčino igro, tombolo in plesom. Med čitalničnimi pevci imamo nekatere dobre moči, ki godbo bolj obširno poznajo in so tudi zmorni na instrumentih svirati. Gledališčina igra „Ravni pot najboljši pot“ se je prav dobro vršila v občno pohvalo nazočih in tudi kritičnih gledalcev; vse je gladko teklo, vsak je svojo nalogo dobro rešil, posebno sta „Krivec“ in „cerkovnik“ sè svojim besedovanjem, kako da bi prvi službo pokojnega učitelja dobil, veliko smeha izbudila. Pri tomboli se je igralo za dobitke, ki so jih tukajšnji obrtniki in udje društva sami izdelali. — Meseca maja se bo čitalnica naša slovesno odprla. Bodi to tudi drugim Ljubljancem na znanje, kateri, kakor radostni slišimo, se bodo radi udeležili veselice.“

Mlačnežem in malomarnežem.

Zbral najboljše je cvetice z lepih kamniških planin, da bo skuhal vam zdravila, čaja čudodelnega, ki ogrel bo srca vaša, mrzla vsa in že otprla za stvar našo — naša društva: Stari, zvesti „Kamničan“.

K paviljončku pristopi, izpij ga kozarček, če bo eden premalo, si vzemi kar dva. Ko pa gledal boš ondi dekliski naš parček, kaj maraš, če izda te zadrega srca.

